

VOGEL ATLAS VAN NEDERLAND

Sovon

Vogelonderzoek

Nederland

Jaarverslag 2018

SOVON
VOGELONDERZOEK
NEDERLAND

Dit verslag verschijnt zowel in PDF als in een iets verkorte online versie op www.sovon.nl

Colofon

Dit is een uitgave van **Sovon Vogelonderzoek Nederland**.

Samenstelling: Carolyn Vermanen

Eindredactie: Fred Hustings

Vormgeving: John van Betteray

Foto omslag: Koos Dansen

Postbus 6521

6503 GA Nijmegen

Tel. 024 7 410 410

info@sovon.nl

www.sovon.nl

Inhoud

Inleiding

Sovon in het kort

Maatschappelijke rol

- Missie, doel en kernwaarden
- Kernactiviteiten
- Organisatie
- Financiën
- Risicomanagement
- Samenwerking en partners
- Verantwoord ondernemen
- Wet en Regelgeving
- Toepassingen
- Toekomst

Activiteiten & thema's:

- Vereniging
- Monitoring
- Vogelatlas
- Kennisagenda

Publicaties

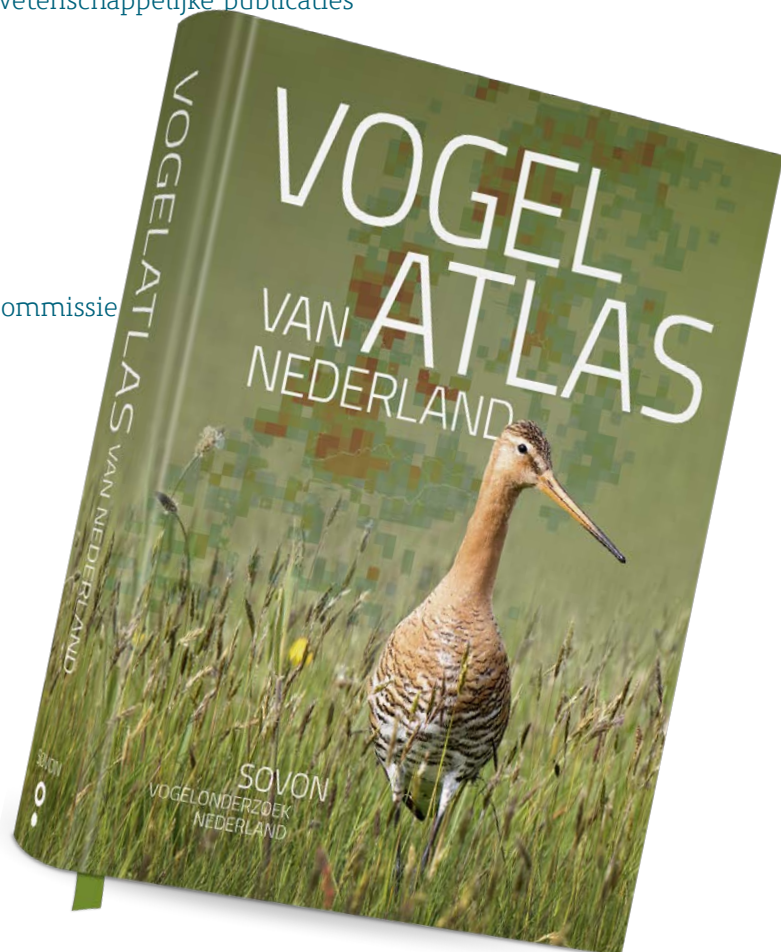
- In 2018 verschenen Sovon-rapporten
- In 2018 verschenen (populair) wetenschappelijke publicaties
- Sovon in het nieuws

ANBI

- Giften en donaties
- Rob Goldbach Publicatie Fonds

Bijlage Organisatie in 2018

- Bestuur: leden en nevenfuncties
- Wetenschappelijke begeleidingscommissie
- Ledenraad
- Vrijwillige coördinatoren
- Medewerkers bureau Sovon
- Vrijwilligers bureau Sovon
- Stagiairs

Inleiding

Het jaar 2018 moest voor Sovon vooral het jaar van de nieuwe Vogelatlas worden, maar ook van toenemende inzet op ondersteuning en facilitering van de achterban. In dit jaarverslag kunt u teruglezen of we daarin geslaagd zijn en ook wat de belangrijkste wapenfeiten waren bij de meetnetten en het onderzoek. Ook geeft het jaarverslag informatie over de ontwikkelingen binnen de organisatie en de financiële gezondheid. Een voorzichtige blik in de toekomst mag uiteraard niet ontbreken.

Veel leesplezier!

Sovon in het kort

Samen met duizenden vrijwillige vogeltellers kun je heel wat bereiken. In dit jaarverslag zetten we de activiteiten en resultaten in 2018 op een rij. De infographic biedt in één oogopslag een overzicht van opvallende zaken.

Maatschappelijke rol

Missie, doel en kernwaarden

Het intensieve gebruik van ons land voor voedselproductie, wonen, werken en recreëren oefent een enorme invloed uit op de kwaliteit van het leefgebied voor vele organismen, waaronder vogels. Tegelijkertijd heeft Nederland zich internationaal gebonden aan afspraken om de kwaliteit van belangrijke vogelgebieden op peil te houden of te verbeteren.

Sovon beweegt zich als onafhankelijke kennisorganisatie binnen dit spanningsveld. Het is onze ambitie om het natuurbeleid en -beheer te ondersteunen met informatie over vogels, en zo bij te dragen aan kennisvermeerdering. Deze ambitie vloeit voort uit onze visie dat objectieve informatie over vogels nodig is om de steeds complexere kennisvragen vanuit beleid, beheer, onderzoek en maatschappij goed te kunnen beantwoorden. Die vragen zullen naar verwachting alleen maar toenemen als gevolg van grote nieuwe veranderingen, zoals de energietransitie en het omgaan met de overmaat aan stikstof. Sovon kan daarbij rekenen op de inzet van vele duizenden deskundige vogelaars die aan één of meer projecten meedoen. Zij zijn de ogen en oren in het veld en hun tellingen vormen de basis voor de benodigde kennisvermeerdering.

De resultaten van de door Sovon gecoördineerde monitoring- en onderzoeksprojecten zijn openbaar te raadplegen. Kwaliteit, onafhankelijkheid en objectiviteit staan daarbij hoog in het vaandel.

Kernactiviteiten

Met de meetnetten volgen we, met behulp van het uitgebreide netwerk van gemotiveerde vrijwilligers, de ontwikkelingen van alle in Nederland in het wild voorkomende vogelsoorten. We reiken de tellers duidelijke methoden voor het veldwerk aan en besteden veel aandacht aan communicatie van resultaten en opleiding van nieuwe tellers. De vrijwilligers moeten immers hun inzet ervaren als een zinvolle én plezierige tijdsbesteding.

Daarnaast plaatsen we de veldgegevens in nader ecologisch of toepassingsgericht perspectief met behulp van een deskundige werkorganisatie; we willen niet alleen ontwikkelingen bij vogels registreren maar ook de (mogelijk) onderliggende oorzaken op het spoor komen. Wat we kunnen oppakken is natuurlijk grotendeels afhankelijk van de vragen van onze opdrachtgevers.

› *Vogels inventariseren een zinvolle én plezierige tijdsbesteding.*
Foto: Marco Vriens

Om de veldgegevens, veelal verzameld in steekproefgebieden, goed te kunnen interpreteren is het noodzakelijk dat ongeveer eens per twintig jaar een actueel landdekkend overzicht van het voorkomen van alle vogelsoorten beschikbaar is. Het vrijwilligersnetwerk is daarvoor met groot succes ingezet; hun krachttoer is in 2018 afgerond met de *Vogelatlas van Nederland* waarvan een verheugend hoog aantal (ruim 16.000) is verkocht. Daarmee bewezen de tellers andermaal hun ongelooflijke waarde en toewijding. Extra inzet op het verder ondersteunen en faciliteren van hun werk in het veld spreekt bijna vanzelf. Met de lancering van de LiveAtlas, een toegankelijk en hopelijk aansprekend project, is een nieuw type meetnet toegevoegd aan het telprogramma. Een van de doelstellingen is om de kaartbeelden van de VogelAtlas blijvend te actualiseren.

Bij dit alles is een goed werkende en veilige ict-structuur essentieel. In 2018 is de interne veiligheid van het Sovon-netwerk beoordeeld en zijn acties in gang gezet om geconstateerde zwakheden snel te verbeteren. Bij de onderzoeksprojecten stond de ontwikkeling van nieuwe methoden voor analyse en inzameling van veldgegevens centraal.

Organisatie

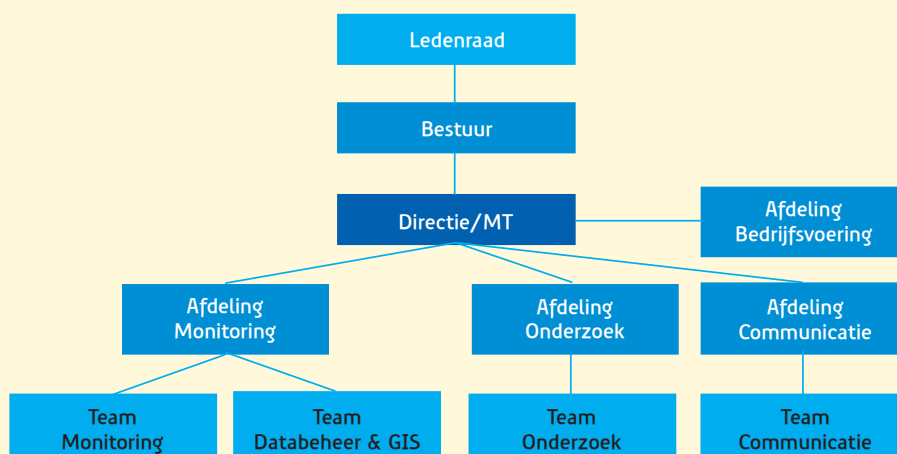
Is organisatie kent Sovon een ledenraad, een bestuur en een directie naast een bureau met ca. 60 medewerkers (figuur hiernaast). Het bureau zetelt in Nijmegen op de campus van de Radboud Universiteit. In 2018 is besloten daar in ieder geval de komende vijf jaar te blijven.

De [ledenraad](#) is een afvaardiging van de achterban, gekozen vanuit de twintig districten. Per district hebben twee leden voor een periode van hooguit acht jaar zitting.

De vereniging kende in 2018 3.755 betalende leden en vele duizenden actieve waarnemers.

› De ledenraad op excursie in Noordlaren.
Foto: Theo Verstrael

De ledenraad vergaderde in 2018 tweemaal met het bestuur over de financiën en het daarbij behorende jaarplan, naast andere verenigingsactiviteiten zoals de Vogelatlas en ondersteuning van de achterban. Daarnaast stelde de ledenraad de jaarrekening 2018, de begroting 2019 en de hoogte van de contributies vast. Vanuit de ledenraad nam Eric van Damme in het kader van 45 jaar Sovon deel aan de verkiezing van de vijf Waarnemers van Verdienste die op de Landelijke Dag in het zonnetje werden gezet.

Het [bestuur van Sovon](#) houdt zich bezig met de toetsing en vaststelling van het beleid op hoofdlijnen. De dagelijkse leiding van het kantoor is gedelegeerd naar de directeur. Het bestuur legt verantwoording af over het gevoerde beleid aan de ledenraad en vergaderde in 2018 vijfmaal met de directie. De afronding van de nieuwe atlas, de huisvesting van het bureau in Nijmegen, het beleid ten aanzien van de leden en het beheer van de financiën waren in 2018 belangrijke aandachtspunten.

Zowel het lidmaatschap van het bestuur als van de ledenraad zijn onbezoldigde functies. In de bijlage staat een overzicht van [bestuursleden](#) en hun nevenfuncties en de [ledenraadsleden](#).

De dagelijkse leiding van het bureau berust bij directeur Theo Verstrael. Hij wordt ondersteund door het managementteam bestaande uit de drie afdelingshoofden Julia Stahl (Onderzoek), Carolyn Vermanen (Communicatie & Bedrijfsvoering) en Rob Vogel (Monitoring).

› *Personeelsuitje 2018: na een mooie zeiltocht met de Schuttevaer arriveert het Sovon personeel op de Marker Wadden. Foto: Harvey van Diek*

De [personele bezetting](#) bedroeg gemiddeld over het jaar 55,8 fte. In de loop van 2018 zijn drie nieuwe medewerkers aangetrokken, deels ter vervanging van langdurig zieken, deels ter uitbreiding van de capaciteit voor het veldwerk en de ondersteuning van tellers. De instroom van jonge mensen bij Sovon is daardoor versterkt. Op 31 december 2018 waren [62 medewerkers](#) bij Sovon in dienst. Dankzij het volgen van opleidingen en cursussen en door het bezoeken van congressen en studiedagen hebben medewerkers hun netwerk en hun deskundigheid op peil gehouden en waar mogelijk verder ontwikkeld. Het ziekteverzuim lag in 2018 hoger dan in andere jaren, terwijl ook de door het personeel ervaren werkdruk was toegenomen; beide zullen naar verwachting als gevolg van natuurlijk verloop en gerichte maatregelen in 2019 wat lager uitvallen.

Financiën

Het jaar 2018 stond ook in het teken van de implementatie van het nieuwe project- en financieel administratiesysteem AFAS. De eerste maanden moesten (onverwacht) worden besteed aan het opnieuw inrichten en overzetten van het projectadministratie, waardoor de gebruikelijke managementinformatie langer op zich liet wachten. In de tweede helft van 2018 was dit probleem opgelost en bewees het systeem gestaag zijn waarde.

Ondanks een wat hogere omzet dan in voorgaande jaren is 2018 toch afgesloten met een klein financieel verlies. De kosten van de Vogelatlas waren daarvan de belangrijkste oorzaak. De financiële gezondheid van Sovon wordt hierdoor niet negatief beïnvloed.

Voor het financieel overzicht verwijzen we naar de samenvatting van de [jaar-rekening](#), inclusief het [bestuursverslag](#).

Risicomanagement

In de tweede helft van 2018 besloot het bestuur de bij het ASN-fonds ondergebrachte beleggingsportefeuille af te stoten. Dat besluit was gebaseerd op een risicobeoordeling van deze beleggingen; het bestuur vond een (op ieder gewenst moment beschikbare) maximale liquiditeit belangrijker dan het mogelijk iets betere rendement op beleggingen vergeleken met spaartegoeden.

De veiligheid van de ict-systemen kreeg in 2018 extra aandacht nadat Sovon slachtoffer werd van een random hack. Door de Radboud Universiteit is een security check uitgevoerd; de daaruit voortkomende adviezen zijn eind 2018 ter hand genomen.

Samenwerking en partners

Het netwerk van Sovon omvat vele partijen waarmee vaak al jarenlang intensief wordt samengewerkt. Belangrijke opdrachtgevers in 2018 waren, naast het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, de provincies en Rijkswaterstaat, die gezamenlijk het Netwerk Ecologische Monitoring aansturen via de afdeling Wettelijk Ondersteunende Taken Natuur & Milieu bij Wageningen *Environmental Research*. Andere opdrachtgevers waren onder meer Vogelbescherming Nederland, de terreinbeherende organisaties, universiteiten, de NAM en diverse adviesbureaus. Naast opdrachtgever zijn deze partijen vaak ook samenwerkingspartner.

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) vervult al jarenlang met verve de rol van kwaliteitsbewaker van de meetnetten en is mede hierom belangrijk bij de inhoudelijke en kwalitatieve optimalisatie van de projecten.

Het achterhalen van de oorzaken van veranderingen in verspreiding en aantallen van vogels wordt steeds belangrijker. Inbreng van kennis vanuit andere instituten is daarbij van grote waarde; het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO), het Vogelstrekstation en diverse universiteiten zijn hierin belangrijk. Ook het *Centre for Avian Population Studies* (CAPS; sovon.nl/CAPS) draagt een belangrijke steen bij. Met de toegenomen belangstelling voor dierziektes is het *Dutch Wildlife Health Centre* een belangrijke partner geworden in het onderzoek naar de verspreiding van vogelziektes zoals aviaire influenza, Usutu en het West-Nijl-virus.

De samenwerking binnen Natuurplaza loopt via projecten zoals de kennisontwikkeling over exoten in het Nederlands Expertisecentrum Exoten (NEC-E). Met de instelling van de bijzondere leerstoel *Integrated Conservation Biology* in 2016 is de samenwerking inhoudelijk verder versterkt. De samenwerking met organisaties die zich op andere organismen dan vogels richten loopt onder meer via de Nationale Databank Flora & Fauna.

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Centraal Bureau voor de Statistiek

Ook in internationaal verband is Sovon actief, met name in de *European Bird Census Council*. Daar worden initiatieven ontplooid om betrouwbare informatie over verspreiding en trends van wilde vogels te bundelen ten behoeve van internationaal beleid, met name van de EU. Daarnaast was Sovon in 2018 nauw betrokken bij werkzaamheden voortvloeiend uit de *African-Eurasian Migratory Waterbird Agreement* (AEWA), betrekking hebbend op o.a. ganzen en de Grutto. In samenwerking met Deense en Duitse zusterorganisaties werd een integrale inventarisatie van het Waddengebied uitgevoerd in het kader van de trilaterale samenwerking op monitoringgebied (TMAP).

Verantwoord ondernemen

Sovon stimuleert het gebruik van openbaar vervoer en de fiets en let scherp op aspecten van duurzaamheid bij de inkoop van diensten, kantoorinrichting en catering, door alleen van gecertificeerde leveranciers af te nemen. Medewerkers en achterban worden gestimuleerd om digitaal te werken om papier te besparen. Begin 2018 is het kantoorgebouw in Nijmegen verduurzaamd met de vervanging van de raampartijen door dubbel glas en optimalisatie van het koel- en verwarmingssysteem.

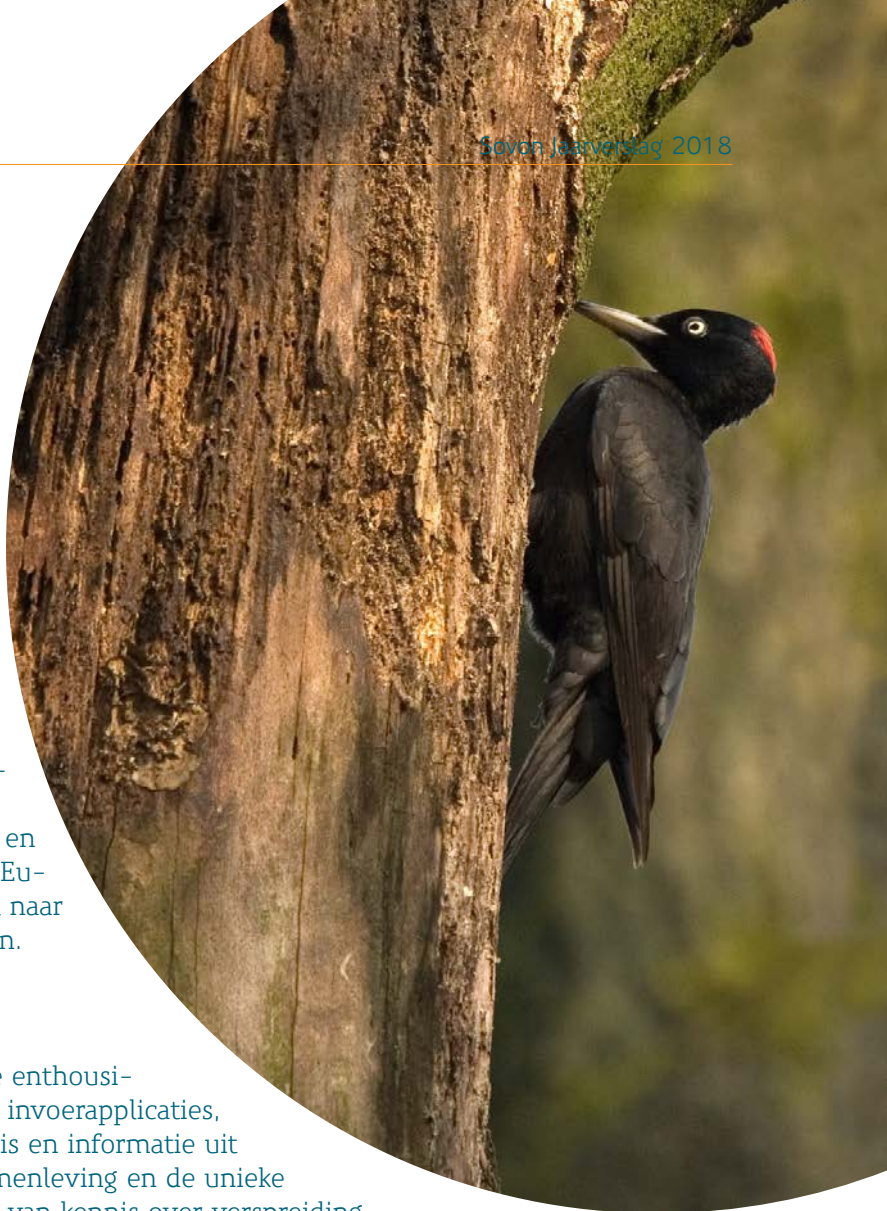
Wet- en regelgeving

Sinds medio 2016 is toegewerkt naar de inwerkingtreding van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) op 25 mei 2018. In dat kader is onder andere een functionaris gegevensbescherming benoemd, het privacy beleid sovon.nl/privacybeleid aangepast en is de privacyverklaring herzien (sovon.nl/privacyverklaring). De functionaris gegevensbescherming (Rob Vogel) ziet erop toe dat Sovon handelt conform haar eigen privacyverklaring en de regels van de AVG. Tellers, leden en andere personen waarvan Sovon persoonsgegevens beheert kunnen hierover vragen stellen via privacymedewerker@sovon.nl. De kern van ons beleid komt erop neer dat we nooit persoonsgegevens leveren of ter inzage verstrekken aan derden (alle anderen dan Sovon en de persoon in kwestie). Alleen 'verwerkers' zoals bezorgers van Sovon-Nieuws kunnen tijdelijk en alleen voor dat doel over persoonsgegevens beschikken.

Bij het uitvoeren van projecten houdt Sovon zich aan de zorgplicht conform de vergunningen en ontheffingen die zij heeft voor het uitvoeren van vogelonderzoek, inclusief het controleren van nesten en vangen en zenderen van vogels. De organisatie heeft een koepelvergunning in het kader van de nieuwe Wet op de Dierproeven en ziet toe op het verantwoord omgaan met vogels die worden gevangen ten behoeve van onderzoek.

Toepassingen

Trends en informatie over de (veranderingen in) verspreiding zijn onder meer gebruikt voor analyses naar de effecten van predatie op weidevogels, ecologie van de Zwarte Specht (Foto: Harvey van Diek) in verschillende leefgebieden en voor adviezen over het beheer van ganzen en boerenlandvogels. In het internationale werkveld droeg Sovon bij aan de onderbouwing en implementatie van beheerplannen voor diverse soorten onder de AEWa en aan de realisatie van de tweede Europese broedvogelatlas. Deze zal naar verwachting in 2020 verschijnen.

Toekomst

Het succes van de Vogelatlas, de enthousiaste reacties op nieuwe mobiele invoerapplicaties, de toenemende vraag naar kennis en informatie uit verschillende hoeken van de samenleving en de unieke positie van Sovon op het gebied van kennis over verspreiding en aantalsontwikkelingen bij wilde vogels, maken dat we de toekomst met vertrouwen tegemoet zien. Cruciaal blijft de betrokkenheid van de tellers bij de projecten. Hun aantal is al jaren stabiel tot licht groeiend terwijl de kwaliteit onverminderd op orde blijft. Continu investeren in het tellerscorps zal een speerpunt blijven. Ook de financiële gezondheid van de organisatie en het brede netwerk voeden het vertrouwen dat Sovon ook de komende jaren haar inbreng zal kunnen blijven leveren in de kennisvermeerdering over in het wild levende vogels.

› *Betrokkenheid tellers bij projecten cruciaal.*
Foto: Peter Eekelder

› Landelijke Dag 2018 van boven naar beneden: een impressie van de markt op de wielerved, de volle topsport-hal en van de promenadezaal. Foto's Joost van Bruggen

Activiteiten & thema's

Vereniging

Speciale editie Landelijke Dag

Op zaterdag 24 november was het dan zover: de presentatie van de nieuwe Vogelatlas van Nederland.

Het boek, waar zo lang en hard aan was gewerkt door de vele vrijwilligers in het veld, districtscoördinatoren, tektschrijvers uit het hele land en medewerkers op kantoor. Om het verwachte grote aantal bezoekers op te kunnen vangen weken we uit naar een nieuwelocatie, Omnisport in Apeldoorn. Zo'n 2500 bezoekers, sponsors en andere genodigden bezochten het lezingenprogramma, de 80 stands én haalden hun eigen Vogelatlas op.

Voorafgaand aan de Landelijke Dag ontstond commotie onder een flink deel van de achterban en daarbuiten vanwege het toelaten van een stand voor de Jagersvereniging op de informatiemarkt. Omdat dit het feestelijke karakter van de dag dreigde te verstoren, is alsnog besloten de stand niet toe te laten. Binnen bestuur en ledenraad wordt de besluitvorming in 2019 geëvalueerd.

Werving en opleiding

Contact met de (potentiële) vogeltellers staat centraal bij veel Sovon-medewerkers. Ze laten hun gezicht in de regio zien door het houden van lezingen en het geven van cursussen. Dit laatste gebeurt vaak in samenwerking met lokale vogelwerkgroepen en terreinbeheerders. Verspreid over het hele land gaven we ten minste 32 lezingen. We organiseerden cursussen om nieuwe tellers op te leiden en de monitoring te versterken. In Arnhem, Geleen, Oostburg, Haarlem, Joure en Leeuwarden (2) werden volledige cursussen Broedvogel Monitoring Project (BMP) gegeven. Elders fristen we op cursusavonden de kennis van broedvogelmonitoring op of gaven we soortgerichte BMP-cursussen (Patrijs in de Achterhoek, Steenuil in Achterhoek en Overijssel). Ook organiseerden we enkele bijeenkomsten voor nestonderzoekers en watervogeltellers. Sovon-medewerkers organiseerden of bezochten tevens de provinciale vrijwilligersdagen in Zuid-Holland, Zeeland, Limburg, Friesland, Drenthe en Gelderland en andere bijeenkomsten veel veel vogelaars samenkomsten, zoals de landelijke contactdag van de Werkgroep Roofvogels Nederland (WRN).

Ook online bestaan er veel contacten met de achterban. Voor vragen en opmerkingen kan men veelal terecht bij de helpdesk. Van deze service werd rond 3500 maal gebruikgemaakt. Veel vragen gingen over het gebruik van Avimap.

Als educatieve activiteit is het [online cursusplatform](#) gestart, bedoeld om de vogelkennis te vergroten en als voortraject voor deelname aan een telproject. De cursus voor het Meetnet Urbane

➤ *Cursus Patrijzen inventariseren.*
Foto: Marieke Berman

• 46 jaar • getrouwd met Marcel • geboren in Breda • woont in Zoetermeer • is projectondersteuner bij het Nederlands Forensisch Instituut • favoriete gebied: Groene Jonker • favoriete soort: slechtvalk • actief voor: MUS, PTT, midwintertelling

Esther van Rooijen: 'Toen ik voor het eerst een lepelaar zag was ik verkocht'

Nog geen jaar woont ze in haar nieuwbouwhuis in Zoetermeer, maar vanaf dag één houdt ze dagelijks een tuinlijst bij. En niet alleen van vogels, ook van vlinders en andere insecten. 'Ik noem mezelf een generalist, eigenlijk alles in de natuur heeft mijn interesse, ook al is het met de vogels begonnen'.

Kun je je nog herinneren hoe dat begon met vogels kijken? Tien jaar geleden keek ik voor het eerst door een verrekijker. Bij de Zeelandbrug was het, ik vergeet dat nooit meer. Ik was daar aan het duiken en iemand gaf me even zijn kijker, toen ik vroeg wat die witte vogel was. Een lepelaar dus, en daarna vreesde hij me ook nog een rietzanger aan. Een wereld ging voor me open. Niet lang daarna kocht ik mijn eerste kijker, kreeg ik een vogelgids cadeau.

Was je daarvoor nog geïnteresseerd in vogels? Achteraf wel, ik ga

nog erger dan ik. Die is door mij gestoken, maar is me nu voortbij gestreefd. Binnenkort gaan we naar Gambia, maar in de week zoeken we het wat dichterbij. Zoals met een boot de hooft om zeevogels te zien.

En zelfs naast de de oek de vogels in je stadsvogels voor prettig, zo'n teek lekker op de Zoetermeer waar we wijk te gese

Soorten (MUS) werd in 2018 door 228 deelnemers gevolgd, waarna cursisten direct aan de slag konden. Daarnaast werd gestart met een tweede online cursus, ditmaal voor het meetnet Watervogels. Deze komt in principe beschikbaar in de zomer van 2019.

Vogelaarsbalans en enquête onder vogelaars

Ditmaal stond de Vogelbalans niet in het teken van vogels, maar van vogelaars. Een achttal portretten gaf een doorsnee van de diversiteit aan vogeltellers die actief zijn voor (onder meer) Sovon. Voorafgaand aan de [Vogelaarsbalans](#) is een enquête gehouden onder de achterban. Van 618 respondenten kregen we reacties op vragen over hun inzet, motivatie en de organisatie. De vragen sloten, waar mogelijk, aan bij eerder onderzoek onder 'groene vrijwilligers'. Een samenvatting van de resultaten kreeg een plek in het [middenkatern](#).

De vrijwilliger:

- telt vooral om bij te dragen aan kennis over vogelstand
- ervaart de inspanning voor Sovon bijna altijd als prima
- is gemiddeld al 8,3 jaar actief.

Waarnemers van verdienste

Vrijwilligers zijn essentieel voor de vereniging Sovon. We prijzen ons gelukkig met een grote, springlevende en trouwe groep van tellers. Jaarlijks ontvangen vrijwilligers die 25 jaar betrokken zijn een bedankje en wordt hun naam opgenomen op onze [Wall of Fame](#). Inmiddels bevat deze lijst meer dan duizend namen! In jubileumjaren zetten we vijf [waarnemers van verdienste](#) extra in het zonnetje. In 2018 waren dit Leo Ballering, Ton Cuijpers, Jannes Santing, Mieke Slikkerveer-Bakker en Cees Witkamp.

- *Waarnemer van verdienste*
Leo Ballering krijgt een warme hand.
Foto: Koos Dansen

Waarnemer van verdienste
Leo Ballering

ook
Waarnemer van verdienste:

Jannes Santing,
Exloo

Mieke Slikkerveer
Almere

Cees Witkamp,
Linschoten

Monitoring

Jaarlijks steken we, samen met partnerorganisaties, veel energie in landelijke monitoring van broed-, water- en wintervogels. Zo zijn dit jaar in ruim 2800 steekproefgebieden broedvogels geteld en op bijna 600 routes wintervogels. In ruim 50 Natura 2000-gebieden zijn slaapplekken van 19 vogelsoorten geteld, terwijl watervogels in het winterhalfjaar maandelijks integraal werden gevolgd in vele 'monitoringgebieden'.

Daarnaast zijn in 2018 de volgende ontwikkelingen te melden:

Monitoring in boerenland geïntensiveerd

2018 was het derde jaar van de nieuwe beleidsmonitoring in het kader van het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), een belangrijke uitbreiding van onze landelijke meetnetten. Het gaat om een selectie van soorten van het boerenland. Hierbij borduren we voort op de landelijke meetnetten van het Netwerk Ecologische Monitoring, en het daarbij opgebouwde netwerk van vrijwillige vogeltellers. De beleidsmonitoring richt zich op een vergelijking van de aantalsontwikkeling in gebieden mét en zonder beheerovereenkomsten. We gingen op zoek naar aanvullende meetpunten om regionale hiaten te vullen. In 2018 lag het accent op het werven en opleiden van vrijwilligers in het leefgebied 'droge dooradering'. Hiervoor zijn BMP-cursussen georganiseerd die 160 potentiële tellers opleverden. Daarnaast volgden ruim 300 deelnemers een soortgerichte cursus (Patrijs, Steenuil). Het is nog te vroeg om te beoordelen hoeveel van deze vrijwilligers doorstromen naar het monitoringwerk. De afgelopen twee jaar ging ongeveer 60% van de cursisten daadwerkelijk aan de slag, voor de helft echter in natuurgebieden in plaats van in boerenland. Aan land gebonden wintervogels werden in december 2018 op tenminste 2300 PTT-telpunten geteld in ANLb-gebied en op 4200 in referentiegebied; in beide gevallen is dat iets meer dan in 2017.

Integrale kartering Waddengebied

In 2018 vond de zesjaarlijkse integrale bestandsopname plaats in het internationale Waddengebied (Denemarken, Duitsland, Nederland). Tijdens zo'n inventarisatie wordt extra energie ingezet om kolonievogels en andere karakteristieke kustbroedvogels zo volledig mogelijk te tellen. Dit gebeurt in samenwerking met de terreinbeherende organisaties, die hier hun SNL-karteringen op hebben afgestemd. Voor het eerst in jaren zijn weer alle grote meeuwenkolonies van het Waddengebied volledig geteld.

➤ Kolonievogels en kustbroedvogels werden zo volledig mogelijk geteld in de Wadden. Foto: Bruno Ens

› Wat doet de Gedragscode
Natuurinclusief Renoveren
voor de Gierzwaluw?
Foto: Arjan Boele

Doorgroei Meetnet Urbane Soorten (MUS)

Voor dit speciale meetnet voor de bebouwde omgeving kwamen in 2018 zo'n 750 tellers in actie en dit aantal neemt langzaam toe. Met het oog op de verdere verdichting van het aantal telgebieden zijn in verschillende provincies lezingen georganiseerd. Die verdichting is nodig ten behoeve van het programma Stroomversnelling/Nul op de Meter, dat zich richt op grootschalige woningrenovaties en de in dat kader opgestelde Gedragscode Natuurinclusief Renoveren. MUS is nodig om na te gaan wat op (middel)lange termijn de gevolgen zijn van het werken onder de gedragscode voor de staat van instandhouding van in gebouwen broedende soorten, waaronder Huismus en Gierzwaluw.

Lancering LiveAtlas

Het nieuwste telproject van Sovon, LiveAtlas, ging op de Landelijke Dag van 2018 van start. LiveAtlas is de gedigitaliseerde voortzetting van de Vogelatlas en is, zo hopen we, aantrekkelijk door zijn eenvoud: noteer alle vastgestelde vogelsoorten tijdens een wandeling, waar en wanneer dan ook, als je maar de tijd bijhoudt. Men kan aantallen turven (alle of alleen bijzondere soorten), maar zich ook beperken tot het aankruisen van de aanwezigheid van soorten. De wandeling kan gekoppeld zijn aan een kilometerhok (en dan graag, net als bij de Vogelatlas, een uur lang), maar dat is niet verplicht. Op deze manier verzamelen we jaarrond zeer actuele informatie over seizoenspatronen, verspreiding en veranderingen daarin. Invoer van gegevens gaat via de mobiele app Avimap. In de eerste maanden na lancering werden er gemiddeld ongeveer 30 lijstjes per dag verzameld, en de deelname groeit gestaag.

Verbeteringen monitoring kolonievogels

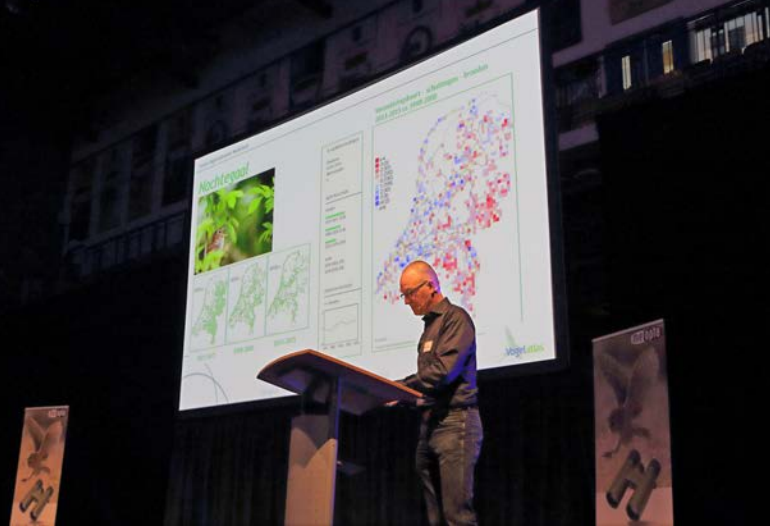
Het kolonievogelproject was als een van de laatste projecten nog niet beschikbaar via het nieuwe invoerportaal op de Sovon-website. Begin 2018 is hard gewerkt aan een algehele herziening; de invoer via het nieuwe invoerportaal kwam eind april beschikbaar en tevens werd invoer van kolonievogels via de app Avimap mogelijk gemaakt. Mooie bijkomstigheden zijn dat veel begrenzingen van kolonies zijn verbeterd en dat we verspreidingsgegevens op gedetailleerdere schaal verzamelen. Hiermee zijn nu bijna alle deelmeetnetten voor broedvogels in Avimap opgenomen.

Overige acties

- Met behulp van de resultaten van de Vogelatlas hebben we voor enkele provincies nieuwe aantalsschattingen kunnen maken.
- Op verschillende niveaus is overleg gevoerd met terreinbeherende organisaties, met name met lokale beheerders en 'boswachters monitoring'. Het doel is om monitoringwensen op elkaar af te stemmen en de uitwisseling tussen NEM en SNL te verbeteren.
- De resultaten van de Vogelatlas hebben we gebruikt om de kolonievogeldatabase aan te vullen en om nieuwe tellers te werven voor nog niet-getelde kolonies. Zo zijn in het kader van het Jaar van de Huiszwaluw tellers gezocht voor kolonies die tijdens veldwerk voor de Vogelatlas gevonden zijn, maar nog niet jaarlijks geteld werden voor het broedvogelmeetnet. In Friesland leverde dit voor ca. 50 kolonies een nieuwe teller op.

› Pontische Meeuw
bij de kolonie van
Lelystad.
Foto: Albert de Jong

Vogelatlas

Op 24 november 2018 werd het eerste exemplaar van de Vogelatlas uitgereikt aan Carola Schouten, de Minister van LNV, in aanwezigheid van 2500 vogelaars en belangstellenden. In de dagen ervoor was er in de media al volop aandacht voor het nieuwe boekwerk en ook de dag zelf haalde royaal de landelijke pers en leidde onder meer tot onderwerpen in het NOS- en RTL-journaal. Het boek vond gretig aftrek, de eerste oplage was binnen een dag uitverkocht en nog voor de jaarwisseling moest uitgeverij Kosmos de vierde druk bestellen! Begin 2019 zou nog een vijfde druk volgen en rond 1 mei 2019 stond de teller op ruim 16.000 verkochte boeken. De overweldigende belangstelling bewijst dat er in dit digitale tijdperk nog steeds behoefte is aan een gedegen naslagwerk in boekvorm.

Gelijktijdig met de presentatie van het boek werden tal van kaarten openbaar gemaakt via de website www.vogelatlas.nl. Daarin zijn (ook) kaartbeelden te vinden waarvoor in het boek geen ruimte was.

Met de publicatie van de Vogelatlas, die zich richt op broedvogels en wintervogels, is de vierde verspreidingsatlas een feit. De eerste atlas (1979) beschreef het voorkomen van broedvogels, gevolgd door de jaarrondatlas (1987) die de aanwezigheid in alle maanden van het jaar in beeld bracht, en de tweede broedvogelatlas (2002). De Vogelatlas geeft de actuele verspreiding weer en vat tevens informatie samen over ontwikkelingen in verspreiding en populatieomvang van alle (ruim 300) in Nederland broedende en/of overwinterende vogelsoorten. Een unieke dataset, die in de komende jaren intensief gebruikt zal worden om tal van vragen te beantwoorden die gesteld worden bij de uitwerking van natuurbeleid en natuurbeheer, waaronder de bescherming van vogels en hun leefgebieden.

Kennisagenda

2018: Jaar van de Huiszwaluw

De Huiszwaluw is een echte cultuurvolger. Hij 'plakt' zijn nesten in steden, dorpen of gehuchten aan allerlei typen gebouwen. Vanaf begin jaren zeventig verminderde hun aantal in ons land met ruim 80%. Sinds de eeuwwisseling vertoont de populatie licht herstel. De precieze oorzaken voor de historische en recente trends zijn onduidelijk, al zal voedselbeschikbaarheid (vliegende insecten) een belangrijke rol spelen. Sovon en Vogelbescherming riepen 2018 uit tot Jaar van de Huiszwaluw om onderzoek te doen om de zwaluwen beter te kunnen helpen.

We organiseerden een grote [landelijke neststudie](#) met vrijwilligers. De eerste resultaten zijn gepresenteerd op de Landelijke Dag 2018.

[Bekijk hier de presentatie](#). Uitgebreidere analyses volgen nog in artikelen in *Limosa*, *De Levende Natuur* en *Sovon-Nieuws*.

Jaarlijks worden de nesten van

➤ Jaarlijks worden er 1700 kolonies geteld van Huiszwaluwen.

Foto: Peter Eekelder

ruim 1700 vestigingen (kolonies) geteld. Toch zijn er nog regio's waaruit maar weinig gegevens komen. In 2018 hebben we een extra inspanning verricht om ook uit deze gebieden tellingen te krijgen. Voorts zijn er meer dan 20.000 brochures [Huiszwaluw zoekt \(onder\)dak](#) verspreid om aandacht te vragen voor deze kwetsbare soort. Meer informatie op sovon.nl/jaarvande-huiszwaluw

Boerenlandvogels en predatie: een update van de huidige kennis
Het gaat niet goed met veel broedvogels van boerenland, met name weide- en akkervogels. Ontoereikende reproductie (er komen te weinig jongen groot) is een van de hoofdoorzaken. Dit heeft te maken met veranderingen in de landbouwpraktijk, maar ook predatie lijkt een belangrijke rol te spelen.

Er bestaan al enige tijd aanwijzingen dat de inspanningen om boerenlandvogels te beschermen deels en regionaal worden tegengewerkt door toenemende predatiedruk. Sinds de eeuwwisseling is de rol die predatie speelt bij de achteruitgang van boerenlandvogels wat beter in beeld gebracht.

In 2018 hebben we in een literatuuroverzicht de recente kennis op een rij gezet, inclusief onderzoek naar mogelijkheden en risico's bij predatorenbeheer. Vooral grondbroeders zijn gevoelig voor predatie, met name lang levende soorten waarvan de adulten een hoge overleving (moeten) hebben, die relatief laat broeden en kleine legsels produceren. Grofweg vallen in Nederland daar de bekende steltlopersoorten van vooral de graslandgebieden onder. Studies naar predatie blijken vooral te zijn verricht in gebieden waarvan op voorhand bekend was dat er veel predatie plaatsvond. Hoe belangrijk predatieverliezen op landelijke schaal zijn voor een populatie, is daardoor niet goed vast te stellen. De studies laten zien dat de impact van predatie sterk afhangt van de context: hoe ziet het landschap eruit, hoe wordt het benut en welke predatoren komen er voor. Om verliezen door predatie te kunnen beperken is maatwerk op gebiedsniveau noodzakelijk en gedetailleerde kennis van het gebied is een eerste vereiste.

Meer informatie op sovon.nl/boerenlandvogels of in het rapport [Boerenlandvogels en predatie: een update van de huidige kennis](#).

Langlopend onderzoek populatiedynamiek Tapuit: handvatten voor beheer
Weinig vogelsoorten zijn in Nederland zo afhankelijk van open, droge duinhabitats als de Tapuit. In het laatste kwart van de vorige eeuw is de stand gedeclineerd. Van de enkele duizenden paren in de jaren zeventig waren er hooguit 600-800 over in 1998-2000 en 250-300 in 2005. Daarna schommelde de populatie rond dit niveau, met een dieptepunt in 2013 (210-250) en in 2015-16 weer iets hogere aantallen (270-320). De smalle duinstrook tussen Den Helder en Callantsoog herbergt ongeveer 20% van de Nederlandse broedpopulatie. Het is daarmee het grootste resterende bolwerk in ons land. Sinds 2007 worden hier de aantallen, het broedsucces en de overleving gevolgd, mede in relatie tot de verschillende beheermaatregelen die worden uitgevoerd om de Tapuit en zijn habitat te behouden. In 2018 zijn de resultaten van het onderzoek gebundeld in een artikel in het tijdschrift De Levende Natuur. Lees meer op sovon.nl/tapuit of in het artikel [Tapuiten en duinbeheer in de noordkop](#).

► *Achtergrond: tapuitenhabitat.*
Foto: Chris van Turnhout

Publicaties

Onderzoeksresultaten worden gepubliceerd op verschillende manieren en voor een breed scala aan doelgroepen: via het eigen blad Sovon-Nieuws, rapporten, (populair) wetenschappelijke publicaties en online nieuwsberichten in sociale media en traditionele nieuwsbronnen.

Sovon-Nieuws

[Sovon-Nieuws](#), het tijdschrift voor alle leden van Sovon, verscheen viermaal in een oplage van 5.000 exemplaren.

Limosa

[Limosa](#) wordt samen met de Nederlandse Ornithologische Unie uitgegeven. De redactie, onder aanvoering van secretaris Romke Kleefstra, opereert onafhankelijk. De in 2017 opgelopen vertraging in de publicatie van nummers werd in 2018 net niet helemaal ingelopen. Desondanks verschenen er maar liefst vijf nummers: 90.2 t/m 90.4 (uit 2017), 91.1 en 91.2. Nummers 3 en 4 komen begin 2019 uit.

In 2018 verschenen Sovon rapporten

[Lijst in losse bijlage](#)

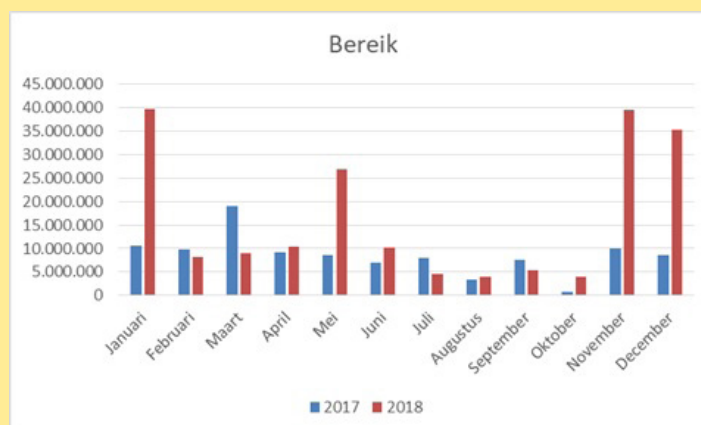
In 2018 verschenen (populair) wetenschappelijke publicaties

[Lijst in losse bijlage](#)

Sovon in het nieuws

2018 was voor Sovon een goed persjaar! Belangrijke onderwerpen waren de Vogelatlas, het CBS-bericht over stadsvogels, het Jaar van de Huiszwaluw en de Tuinvogeltelling. Dit is ook goed terug te zien in het bereik.

➤ *Het bereik in 2018 (rood) van online uitingen ten opzichte van 2017 (blauw). Het bereik is gebaseerd op het aantal abonnees van een nieuwsbron.*

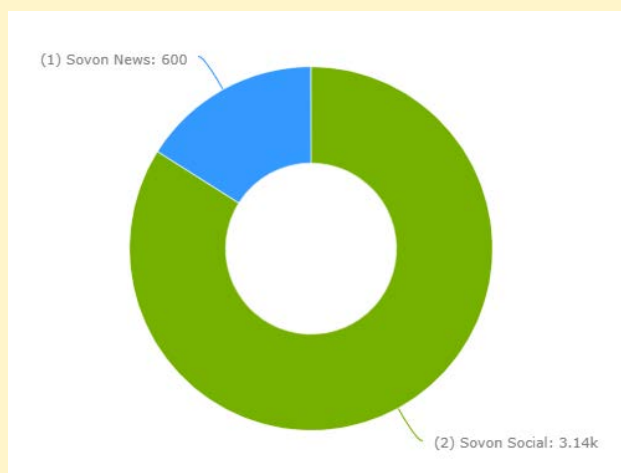

Berichten geplaatst op NOS.nl, NU.nl en AD.nl zorgden voor het grootste bereik:

Datum	Titel bericht	Bron	Extra toelichting
28-jan-18	Huismus opnieuw meest getelde vogel in Nederlandse tuinen	NU.nl	
29-jan-18	Kauw meest geteld in Leiden tijdens Nationale Vogel telling	NU.nl	in allerlei lokale varianten
14-apr-18	Europese zeearend krijgt jongen in Zeeland, 'dit is gaaf'	NOS.nl	
26-apr-18	Gezinsuitbreiding voor zeearenden in Lauwersmeer	NOS.nl	
2-mei-18	Aantal merels in Nederlandse tuinen daalt	NU.nl	
2-mei-18	Minder merels geteld, angst voor vogelvirus	NOS.nl	
23-mei-18	Het is het Jaar van de Huiszwaluw, want de 'vliegende orka' verdwijnt	NOS.nl	
24-nov-18	Samenstelling vogelstand spectaculair veranderd in afgelopen veertig jaar	NU.nl	
24-nov-18	Samenstelling vogelstand spectaculair veranderd in afgelopen veertig jaar	NOS.nl	
7-dec-18	Waar zijn de stads vogels?	NU.nl	
7-dec-18	Aantal merels, huismussen en andere soorten in stad sinds 1990 gedaald	NU.nl	
7-dec-18	Aantal stads vogels in Nederland gehalveerd	AD.nl	
13-dec-18	72 soorten vogels broedden dit jaar in de Blauwe Kamer bij Rhenen	AD.nl	

Belangrijke online nieuwsbronnen voor ons het afgelopen jaar (d.w.z. aantal malen een bericht geplaatst):

1. NatureToday	6. Omroep Gelderland
2. AD.nl	7. Vogelbescherming Nederland
3. GroeneRuimte	8. De Gelderlander
4. Trouw.nl	9. NU.nl
5. Tubantia.nl	10. Vroege Vogels

➤ Naast nieuwsberichten in de online en meer traditionele pers vormen de sociale media een belangrijk kanaal om nieuws en informatie te delen. Het aandeel van de sociale media in het aantal bereikte mensen blijft daarbij onverminderd hoog.

Het totale online bereik van Sovon gaat net als in 2017 voor 84% via sociale media. De meer 'traditionele' online nieuwssites zorgen voor 16% van het bereik. Het is belangrijk om te benadrukken dat deze kanalen elkaar aanvullen, daar ieder medium z'n eigen mogelijkheden, type bericht en doelgroepen kent.

➤ Artikelen in alle landelijke en regionale dagbladen, items in het NOS-achtuurjournaal (zie foto) en RTL-nieuws, (inter)nationale vakbladen en online: de aandacht voor het verschijnen van de Vogelatlas was overweldigend! Foto: Olaf Klaassen

ANBI

Giften en donaties

Sovon heeft een ANBI-status, wat betekent dat de organisatie is erkend als een Algemeen Nut Beogende Instelling. Dankzij dit keurmerk zijn giften fiscaal aftrekbaar. Donaties en nalatenschappen komen dus volledig ten goede aan vogelonderzoek en onderhoud van het vrijwilligersnetwerk.

Hoewel 95% van de inkomsten van Sovon voortkomt uit betaalde opdrachten, zijn ook giften belangrijk. Dankzij deze bijdragen kunnen we de begroting op projecten zoals de Vogelatlas sluitend maken en onderzoek doen naar vraagstukken die wij als vereniging belangrijk vinden, maar waarvoor financiering ontbreekt. Daarnaast worden giften ingezet om het vrijwilligersnetwerk te versterken, de mogelijkheden voor digitale invoer te verbeteren en publicaties te ondersteunen.

Vogelatlas is belangrijkste bestedingsdoel

Net als in vorige jaren kwamen de meeste financiële bijdragen vorig jaar ten goede aan de Vogelatlas. De soortsponsor leverde tot en met 2018 bijna € 140.000 op: 278 soorten zijn gesponsord door zo'n 550 personen en organisaties.

Aan algemene donaties, voornamelijk als extra gift bij de contributie, kwam € 5.027,- binnen. Deze giften zijn toegevoegd aan het Atlasproject.

Legaat

In 2016 ontving Sovon een belangrijk legaat van Jacques Schoufour. De Rotterdamse havenbaron met een grote liefde voor vogels overleed in 2014. Hij besloot een deel van zijn nalatenschap ten goede te laten komen aan verschillende organisaties die zich bezighouden met vogelonderzoek en -bescherming in met name Zuidwest-Nederland. Sovon is één van de organisaties.

Dankzij het legaat konden we in 2016/2017 al aanvullend veldwerk uitvoeren voor de Vogelatlas in het zuidwesten van Nederland. Daarnaast is er een extra impuls gegeven aan het vrijwilligersnetwerk

➤ Blijfe winnaar bij de prijsuitreiking van de loterij op de Landelijke Dag. Hoofdprijs: een mooie kijker van Landelijke Dag-hoofdsponsor Meopta. Foto: Koos Dansen

in Zeeland en Brabant-West met lezingen over telresultaten, extra cursussen om nieuwe waarnemers op te leiden en lokale bijeenkomsten van vogelwerkgroepen. Tot slot gaat een deel van het legaat naar demografisch onderzoek naar vogelpopulaties in de Delta, waarmee we meer inzicht krijgen in bedreigingen van vogels en kansrijke herstelmaatregelen. Deze extra impuls is gespreid over drie jaar en in 2018 afgerond.

Meer informatie: sovon.nl/anbi of sovon.nl/schenken

Rob Goldbach Publicatie Fonds

Het [Rob Goldbach Publicatie Fonds](#) ondersteunt de uitgave van publicaties over vogels. Twee publicaties werden in 2018 met in totaal € 1750,- ondersteund door het Fonds:

- Het boek *Fraaie schepsels – De Grote Stern in Nederland* van de hand van Ed Buijsman.
- Het boek *Broedvogels van Nederweert – Onderzoek naar zeldzame en schaarse soorten in 1994 – 2018* van Vogelwerkgroep Nederweert.

Rob Goldbach
Publicatie Fonds

Sovon-Nieuws jaargang 31 (2018) nr 1

Het Rob Goldbach Publicatie Fonds is een speciaal fonds van Sovon Vogelonderzoek Nederland. Het is ingesteld na het overlijden van ons oud-bestuurslid Rob Goldbach in 2009. Rob was acht jaar lang een gewaardeerd bestuurslid, fanatiek vogelaar én onderzoeker.

Doelstelling

Met het fonds willen we een bijdrage leveren aan de totstandkoming van (populair) wetenschappelijke artikelen en andere publicaties over vogelonderzoek. De publicaties zijn van groot belang voor verdere kennisontwikkeling en-overdracht. Publicaties over vogelonderzoek door vrijwilligers en/of vogelwerkgroepen uit de achterban van Sovon hebben een pré. Zo wil Sovon met het fonds een bijdrage leveren aan de totstandkoming van regionale publicaties, zoals een Avifauna of een jubileumoverzicht. Het fonds wordt gevuld door donaties, legaten en (indien mogelijk) een bijdrage van Sovon.

Recent gesteunde projecten

- *Jubileumnummer Drentse Vogels* - special over de VogelAtlas (Werkgroep Avifauna Drenthe)
- *Boek Fraaie schepsels – De grote stern in Nederland* (Ed Buijsman)
- *Boek Griend – eiland voor vogels* (Jan Veen en Hanneke Dallmeijer)
- *Avifauna Biesbosch* (Vogelwerkgroep Biesbosch/Stichting Natuur- en Vogelwacht)

Hoe kunt u bijdragen?

Er wordt goed gebruik gemaakt van het Fonds. Dat is mooi, maar dat betekent ook dat het fonds financiële aanvulling goed kan gebruiken. Wilt u meehelpen publicaties over vogelonderzoek tot stand te brengen? Dat kan op de volgende manieren:

- Een eenmalige donatie;
- Een periodieke schenkingsovereenkomst (volledig aftrekbaar van de belasting!);
- Een legaat ten name van het Fonds (of Sovon) stellen;
- En natuurlijk: u kunt ook helpen het Fonds bekend te maken bij andere mogelijke belangstellenden. Hoort, zegt het voort.

Meer informatie

> sovon.nl/goldbachfonds

Bijlage Organisatie in 2018

Bestuur: leden en nevenfuncties

De volgende personen hadden in 2018 zitting in het bestuur:

Roelof ten Doesschate (voorzitter tot november 2018); nevenfuncties:

- secretaris/penningmeester Stichting Starena, 1997 tot heden
- voorzitter raad van toezicht Nationaal Epilepsie Fonds 2009 tot 2018

Edwin Kok (voorzitter vanaf november 2018), directeur/eigenaar van Cocus Consult; nevenfuncties:

- lid Raad van Toezicht ROC Midden Nederland (sinds 2015);
- lid bestuur Sport & Zaken (sinds 2015)

Susan Kaak (secretaris), partner bij Ventoux Advocaten; nevenfunctie:

- Docent beroepsopleiding advocatuur
- lid van de Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten

André Stougie (penningmeester), manager Regulations and Policies bij Rabo-bank; nevenfunctie: geen

Lilian van den Aarsen (lid), directeur Kennis, Innovatie en Strategie bij het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat; nevenfunctie: geen

Jaap van Gent (lid), nevenfunctie:

- lid Algemene Kerkenraad van de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) Soest, 2015 tot heden

Ben van Os, directeur/eigenaar van Os.EUadvice; nevenfunctie:

- Bestuurslid Werkgroep Avifauna Drenthe - 2014 tot heden (voorzitter vanaf 2018)

Marcel Visser, hoofd afdeling Dierecologie NIOO-KNAW; nevenfuncties:

- Bijzonder hoogleraar Rijksuniversiteit Groningen
- Bijzonder hoogleraar Wageningen Universiteit en Research
- Voorzitter Netherlands Society for Evolutionary Biology (NLSEB), 2018 tot heden

Het bestuur vergaderde in 2018 vijfmaal.

➤ *Roelof ten Doesschate gaf op 5 november de voorzittershamer over aan Edwin Kok. Hijzelf werd hartelijk bedankt voor zijn inzet in de afgelopen acht jaar.*
Foto: Theo Verstrael

Wetenschappelijke Begeleidingscommissie

Prof.dr.ir. W. (Willem) Bouten (UvA) (voorzitter), prof.dr.ir. C. (Christiaan) Both (RUG), dr. P.W. (Paul) Goedhart (WUR), dr. H.P. (Henk) van der Jeugd (Vogel-trekstation / NIOO), prof. dr. M.E. (Marcel) Visser (NIOO / WUR/RUG)
De WBC kwam in 2018 niet bijeen.

Ledenraad

De ledenraad bestond in 2018 uit de volgende leden: Ton Arends, Arjo Buns-koeke, Maurits de Brauw, Eric van Damme, Koos Dansen, Ger Duijf, Antje Ehrenburg, Henk Heijligers, Dini Helmers, Pieter Hielema, Alco van Klinken, Joop Kramer, Rudi Lanjouw, Ed ter Laak, Jan de Leeuw, Joop de Leeuw, Jan Lohuis, Erik Macco, Mary Mombarg, Henrik de Nie, Dirk Prop, Kees Schar-tinga, Harma Scholten, Jos Scholten, Eelke Schoppers, Harry Smit, Hein Ver-kade, KlaasVisser en Bastiaan van de Wetering. In november 2018 namen Ton Arends, Henk Heijligers en Kees Scharringa afscheid als lid van de ledenraad. De ledenraad kwam in 2018 tweemaal bijeen.

Vrijwillige coördinatoren

Districtscoördinatoren meetnet Broedvogels

Peter van den Akker, Leo Ballering, Patrick Bergkamp, Roland-Jan Buijs, Arend-Jan van Dijk, Bert Dijkstra, Hans van Gasteren, Inge Hagens, Ronnie Hullegie, Nicky Hulsbosch, Martin Jansen, Marcel Klootwijk, Matthias Koster, Pim Leern-reise, Jan Peeters, Wilco Stoopendaal, Gerard Tamminga, Sander Terlouw, Jan Tjoelker, Hans Peter Uebelgünn en Rob Voesten.

Regiocoördinatoren meetnet Watervogels

Ton Cuijpers, Mervyn Roos en Harold Steendam

Medewerkers bureau Sovon

Directie en MT

Theo Verstrael (directeur), Julia Stahl, Carolyn Vermanen en Rob Vogel (overige MT-leden)

Afdeling Communicatie

Marieke Berman, John van Betteray, Harvey van Diek, Laurien Holtjer en Albert de Jong

Afdeling Onderzoek

Peter de Boer, Vincent de Boer, Loes van den Bremer, Symen Deuzeman, Bruno Ens, Martin Epe (Het Natuurloket), Ruud Foppen, Christian Kampichler, Linda van Kappel (Het Natuurloket), Romke Kleefstra, André van Kleunen, Erik Kleyheeg, Frank Majoor, Willem van Manen, Kees Oosterbeek, Maja Roodber-gen, Hans Schekkerman, Jan Schoppers, Henk Sierdsema, Roy Slaterus, Wolf

› *Het Sovonteam op de Marker Wadden. Foto: Harvey van Diek*

Teunissen, Petra Verburg, Berend Voslamber en Jessica van der Wal.

Christian Brinkman, Lieuwe Dijkse, Peter Eekelder, Marten Geertsema, Klaas Jager, Jesse Keijzer, Piet Schermerhorn, Ted Sluijter, Bram Ubels, Dick Veenendaal en Pieter Wouters versterkten het team van veldmedewerkers in het voorjaar.

Afdeling Monitoring

Team Monitoring

Arjan Boele, Joost van Bruggen, Paul van Els, Menno Hornman, Fred Hustings, Olaf Klaassen, Michel Klemann, Kees Koffijberg, Jelle Postma, Marc van Roomen, Sjouke Scholten, Chris van Turnhout en Jan-Willem Vergeer

Team Databeheer & Webontwikkeling

Yvonne Boesten, Sjoerd Bosch, Ellis Hettinga, Jos van Kessel, Willy-Bas Loos, Lara Marx, Victor Mensing, Jeroen Nienhuis, Gerard Troost, Erik van Winden en Dirk Zoetebier

Afdeling Bedrijfsvoering

Kim Bosman, Ilse Coppes, Renate Eertink, Michel Hengst, Carolin Mix en Jeroen van Zuylen. Natalie Klarenbeek, Lotty Luiten en Jolien Morren versterkten de afdeling op tijdelijke basis

Vrijwilligers bureau Sovon

Patrick Bergkamp en Mark Gal

Stagiairs

Floriaan van Bemmelen, Sem Jongeling, Natalie Klarenbeek, Gerben Krösschell, Jacco Leemans, Bert-Jan van Norel, Peter Schutten en Louise Vermorken

➤ Uiteindelijk draait het bij Sovon om de vogels. Hun wel en wee wordt jaarlijks gedocumenteerd in een watervogel- en broedvogelrapport. Hiernaast een bizar broedgeval van een mengpaar Roodkopklauwier x Grauwe Klauwier aan de rand van de Groote Peel. Er kwamen geen jongen groot.
Foto: Harvey van Diek

Categorie 12

Fred Hustings |

- Zonder de redactie van Koffijberg en Freyzo'n bijzonder bo
- 3^e atlas als redac

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Tel. 024 7 410 410
info@sovon.nl
www.sovon.nl

